

บทที่ 3

ทรัพย์สินทางปัญญา : ความหมาย ประเภท แนวทางความคุ้มครอง และการระงับข้อพิพาท

3.1 ความเป็นมาของทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศไทย

จากอดีตประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม เครื่องหมายการค้าที่เกี่ยวกับอุตสาหกรรมมีไม่มากนัก ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ไทยเริ่มมีการค้าขายกับต่างชาติมากขึ้น วัฒนาการของเครื่องหมายการค้ามีต่อเนื่องจากมาเป็นลำดับ ดังนี้

พ.ศ. 2453 ได้มีการจัดตั้ง หอทะเบียนเครื่องหมายการค้าขึ้นในกระทรวงเกษตรธิการ และออกกฎหมายเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า ในปี พ.ศ. 2547

พ.ศ. 2466 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ได้มีพระบรมราชโองการตั้งกรมทะเบียนการค้า

พ.ศ. 2506 กรมทะเบียนการค้าได้ตั้งหน่วยงานด้านสิทธิบัตรเพื่อบริหารงานตรวจสอบ และพิจารณางานสิทธิบัตร

พ.ศ. 2521 ได้ประกาศใช้ พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 ขึ้นโดยอยู่ในความรับผิดชอบของกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ

พ.ศ. 2522 ได้ประกาศใช้ พ.ร.บ. สิทธิบัตร

ต่อมามีงานด้านทรัพย์สินทางปัญญามีบทบาท และความสำคัญในระบบเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศ ในการค้าเสรีของโลกปัจจุบันซึ่งมีการแข่งขันรุนแรง ประเทศมหาอำนาจได้นำเอาทรัพย์สินทางปัญญามาเป็นเครื่องมือต่อรองในเวทีการค้าโลก กระทรวงพาณิชย์จึงได้จัดตั้งกรมทรัพย์สินทางปัญญาในปี พ.ศ. 2535 เพื่อรวบรวมงานที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญาให้มาอยู่รวมกัน (ที่มา: กรมทรัพย์สินทางปัญญา, ประวัติกรม <http://www.ipthailand.org/dip/index.php?option=com_content&task=view&id=79&Itemid=771>, 2006)

3.2 ความหมาย และประเภทของทรัพย์สินทางปัญญา

ทรัพย์สินทางปัญญา คือ การสร้างสรรค์ทางปัญญาของมนุษย์เป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น ความคิด แนวคิด กรรมวิธี และบางอย่างอาจจับต้องได้ เช่น การประดิษฐ์ สินค้า สื่อรูปแบบต่างๆ แต่ถือว่าทรัพย์สินทางปัญญาไม่สามารถจับต้องได้ ถือเป็นสิทธิในทรัพย์สิน เนื่องจากผลทางปัญญาโดยตรงที่มาจากกำลังการทุ่มเท การลงทุน แรงงาน เวลา ซึ่งสามารถประเมินค่าทางเศรษฐกิจได้ (ไมโครซอฟท์ประเทศไทย, แนวคิดของทรัพย์สินทางปัญญา, <http://www.Microsoft.com/Thailand/piracy/ip_knowledge.aspx>)

การจำแนกประเภททรัพย์สินทางปัญญา จำแนกตามผลผลิตทางปัญญา ภูมิหลัง ประวัติศาสตร์ นโยบายของรัฐ ประโยชน์ทางสังคมและเศรษฐกิจ เป็นต้น และในแต่ละประเภทมีกฎหมาย และการคุ้มครองที่แตกต่างกัน ทำให้เห็นว่าทรัพย์สินทางปัญญาจะถูกจำกัดการสร้างสรรค์ตามที่กฎหมายรับรองไว้เท่านั้น

ทรัพย์สินทางปัญญา สามารถแบ่งได้ทั้งตามลักษณะประเภทของสิทธิ์ และแบ่งได้ตามกลุ่มการออกหนังสือหรือความคุ้มครองทางกฎหมาย

แบ่งตามประเภทของสิทธิ์สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

- 1) ประเภททรัพย์สินทางอุตสาหกรรม ได้แก่ สิทธิบัตร อนุสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า คุ้มครองพันธุ์พืช แผนผังภูมิวงจรร ความลับทางการค้า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 2) ประเภทลิขสิทธิ์

แบ่งตามกลุ่มของการออกหนังสือสำคัญหรือตามความคุ้มครองทางกฎหมายของกรรมทรัพย์สินทางปัญญา สามารถแบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ

2.1) กลุ่มที่มีกฎหมายระบุให้มีการออกหนังสือสำคัญ ได้แก่ สิทธิบัตร อนุสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า แผนผังภูมิวงจรร และสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

2.2) กลุ่มที่ยังไม่มีการออกหนังสือสำคัญ สามารถแบ่งย่อยได้อีก 2 ประเภท คือ

2.2.1) ประเภทจะมีกฎหมายรองรับอยู่ ได้แก่ ลิขสิทธิ์ และความลับทางการค้า

2.2.2) ประเภทที่ยังไม่มีการกฎหมายรองรับ ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งกรรม

ทรัพย์สินทางปัญญาได้ออกประกาศให้มีการออกหนังสือรับรอง เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2545 ทั้งนี้ไม่นับรวมการคุ้มครองพันธุ์พืช เนื่องจากเป็นการดูแลโดยกรมวิชาการเกษตร

ความหมายของทรัพย์สินทางปัญญาแต่ละประเภท มีดังนี้

1) สิทธิบัตร (Patent)

หมายถึง หนังสือสำคัญที่รัฐออกให้เพื่อคุ้มครองการประดิษฐ์คิดค้น (Innovation) หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์หรือรพประโยชน์ (Utility Model) ที่มีลักษณะตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติสิทธิบัตรแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ซึ่งให้เจ้าของสิทธิผูกขาดแต่เพียงผู้เดียวในการหาประโยชน์ในระยะเวลาจำกัด ได้แก่ การผลิต โอน ขาย หรือยินยอมให้บุคคลอื่นใช้สิทธิได้โดยการอนุญาตให้ใช้สิทธิ (Licensing)

พระราชบัญญัติสิทธิบัตรได้แบ่งประเภทสิทธิบัตรเป็น 2 ประเภท คือ

การประดิษฐ์ หมายถึง การคิดเกี่ยวกับกลไก โครงสร้าง ผลิตภัณฑ์ องค์ประกอบ ส่วนประกอบ สารประกอบ ระบบ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ กรรมวิธีในการผลิตหรือการปรับปรุงคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้นต่างไปจากเดิม และการใช้ผลิตภัณฑ์หรือกรรมวิธีนั้น

การออกแบบผลิตภัณฑ์ หมายถึง การออกแบบรูปร่างลักษณะภายนอกซึ่งมีลักษณะเป็น 3 มิติ คือ กว้าง ยาว และสูง สามารถมองเห็นได้จากภายนอก เช่น ขวดน้ำหอม นาฬิกาข้อมือ ลวดลายหรือสีสันทที่ทำให้เกิดขึ้นบนพื้นผิวภายนอก เช่น ลวดลายของพรม ของผ้า แก้วน้ำ ประติมากรรม เป็นต้น (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, พระราชบัญญัติสิทธิบัตรและอนุสิทธิบัตร, <http://www.ipthailand.org/dip/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=329&Itemid=162>, 2006)

2) อนุสิทธิบัตร

คือ หนังสือสำคัญที่ออกให้เพื่อคุ้มครองการประดิษฐ์ ซึ่งการประดิษฐ์ คือ การคิดค้นหรือคิดทำขึ้นเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ หรือกรรมวิธีใหม่ที่แตกต่างจากเดิม หรือเป็นส่วนประกอบของอุปกรณ์ สิ่งของ เครื่องใช้ต่างๆ กรรมวิธี กระบวนการ วิธีการใหม่ๆ ในการผลิต การเก็บรักษาให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพที่ดีขึ้น

ความแตกต่างของสิทธิบัตร และอนุสิทธิบัตร ดูได้จากเทคนิคในการประดิษฐ์ ซึ่งอนุสิทธิบัตรจะมีเทคนิคไม่สูงมากนัก อาจเป็นการปรับปรุงเพียงเล็กน้อย แต่สิทธิบัตรจะต้องมีการแก้ไขปัญหามาทางเทคนิคนี้ก่อน มีขั้นตอนการประดิษฐ์ที่สูงขึ้น ระยะเวลาในการตรวจสอบสิทธิบัตรจะนานกว่าอนุสิทธิบัตร (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, พระราชบัญญัติสิทธิบัตร และอนุสิทธิบัตร, <http://www.ipthailand.org/dip/index.php?option=com_docman&task=catview&gid=329&Itemid=162>, 2006)

3) เครื่องหมายการค้า (Trademark)

ตามพ.ร.บ. เครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2543 ให้ความคุ้มครองเครื่องหมาย 4 ประเภท คือ

3.1) เครื่องหมายการค้า (Trademark)

คือ เครื่องหมายที่ใช้ หรือจะใช้เป็นเครื่องหมายเกี่ยวกับสินค้า เพื่อแสดงว่าสินค้าที่ใช้เครื่องหมายของเจ้าของการค้าานั้นแตกต่างกับสินค้าที่ใช้เครื่องหมายการค้าของบุคคลอื่น

เช่น AIS DTAC

3.2) เครื่องหมายบริการ (Service Mark)

คือ เครื่องหมายที่ใช้เกี่ยวข้องกับบริการของตนว่ามีความแตกต่างจากการบริการของเจ้าของเครื่องหมายบริการของบุคคลอื่น เช่น รูปดอกจាំปีของการบินไทย

3.3) เครื่องหมายรับรอง (Certification Mark)

คือ เครื่องหมายที่เจ้าของเครื่องหมายรับรองใช้ หรือเกี่ยวข้องกับสินค้าและบริการของบุคคลอื่น เพื่อเป็นการรับรองแหล่งกำเนิด ส่วนประกอบ วิธีการผลิต คุณภาพ สภาพ หรือคุณลักษณะอื่นของสินค้า หรือบริการนั้น เช่น เครื่องหมายเชลล์ชวนชิม

3.4) เครื่องหมายร่วม (Collective Mark)

คือ เครื่องหมายการค้าหรือเครื่องหมายบริการที่ใช้โดยบริษัทหรือวิสาหกิจในกลุ่มเดียวกัน หรือโดยสมาชิกของสมาคม สหกรณ์ สหภาพ สมาพันธ์ กลุ่มบุคคล หรือองค์กรใดของรัฐหรือเอกชน เช่น รูปช้างในตะกร้อของเครือปูนซีเมนต์ไทย

เครื่องหมายการค้าต้องมีลักษณะบ่งเฉพาะ คือ มีลักษณะที่ทำให้ประชาชน หรือผู้ใช้สินค้าทราบและเข้าใจว่าสินค้าที่ใช้เครื่องหมายการค้านั้นมีความแตกต่างจากสินค้าที่มีการใช้เครื่องหมายการค้าแบบอื่น นอกจากระบุคุณภาพของสินค้าที่แตกต่างแล้ว ยังบอกถึงแหล่งกำเนิดของสินค้าและความจำเป็นของเจ้าของ ซึ่งลักษณะนี้ต้องบ่งเฉพาะที่เกิดขึ้นภายในตัวเครื่องหมายการค้า หรือเกิดขึ้นภายหลัง เนื่องจากความมีชื่อเสียงของตัวเครื่องหมายการค้า นั้น (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า, <http://www.ipthailand.org/dip/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid = 335&Itemid=162>, 2006)

4) การคุ้มครองพันธุ์พืช

ตามพ.ร.บ.พันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของพันธุ์พืช ดังนี้

4.1) พันธุ์พืชใหม่ เป็นพันธุ์พืชที่มีลักษณะ คุณสมบัติที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนใน

4.2) พันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น มีอยู่เฉพาะในชุมชนหนึ่งเท่านั้น

4.3) พันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไป เป็นพันธุ์พืชที่กำหนดในประเทศหรือมีอยู่ในประเทศ และได้มีการใช้ประโยชน์อย่างแพร่หลายเป็นที่รู้จักกันทั่วไป

4.4) พันธุ์พืชป่า เป็นพันธุ์พืชที่มีหรือเคยมีอยู่ในประเทศตามสภาพธรรมชาติ และไม่ได้นำมาใช้เพาะปลูกอย่างแพร่หลาย(กรมวิชาการเกษตร, พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542, <<http://www.ku.ac.th/e-magazine/august43/plant.html>.>)

5) แผนผังภูมิวงจรรวม (Layout-Designs of Integrated Circuit)

คือ แบบแผนผัง หรือภาพที่สร้างขึ้นไม่ว่าจะปรากฏในรูปแบบใดหรือวิธีใด เพื่อให้เห็นถึงการจัดวาง หรือเชื่อมต่อของวงจรไฟฟ้า เช่น ตัวนำไฟฟ้า ให้เป็นวงจรรวมที่มีลักษณะตามที่กำหนด ในพระราชบัญญัติคุ้มครองแบบผังภูมิวงจรรวม พ.ศ. 2543

แบบผังภูมิ คือ แบบ แผนผัง หรือภาพที่สร้างขึ้นไม่ว่าจะปรากฏในรูปแบบใดหรือวิธีใด เพื่อให้เห็นถึงการจัดวางให้เป็นวงจรรวมจากคำนิยามดังกล่าวจะเห็นได้ว่า แบบของวงจรไฟฟ้าที่ได้ออกแบบขึ้นมาหรือที่เรียกว่า layout design และตัวชุดหน้ากาก หรือแผ่นบัง (Mask Work) ซึ่งเป็นตัวต้นแบบที่ใช้ในการสร้างให้เกิดแบบผังภูมิก็จัดว่าอยู่ในข่ายที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายด้วย (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, พระราชบัญญัติแผนผังของวงจรรวม <http://www.ipthailand.org/dip/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=33&Itemid=162.>, 2006)

6) ความลับทางการค้า (Trade Secrets)

คือ ข้อมูลที่ยังไม่เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป และมีมูลค่าในเชิงพาณิชย์ได้เนื่องจากเป็นความลับ และเป็นข้อมูลที่เจ้าของหรือผู้มีหน้าที่ควบคุมความลับนั้นยังเก็บรักษาความลับอยู่

ข้อมูลการค้าจะเป็นสิ่งใดก็ได้ที่สื่อความหมายให้รู้ถึงข้อความ เรื่องราว ข้อเท็จจริง โดยสื่อเหล่านั้นจะผ่านกระบวนการใดๆ ก็ได้ และการจัดรูปแบบของความลับทางการค้าจะอยู่ในรูปแบบใดก็ได้ เช่น เอกสาร ฐานข้อมูล ตัวบุคคล หรืออยู่ในรูปตัววัตถุก็ได้ (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, พระราชบัญญัติความลับทางการค้า<http://www.ipthailand.org/dip/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=882&Itemid=162.>,2006)

7) ภูมิปัญญาท้องถิ่น

คือ องค์ความรู้ของกลุ่มบุคคลท้องถิ่น และรวมถึงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีอยู่ในประเทศไทย เป็นความรู้ของชาวบ้านในท้องถิ่น ที่ได้มาจากประสบการณ์ ความรู้ที่สั่งสมมาสมัยบรรพบุรุษ สืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ระหว่างการสืบทอดได้มีการประยุกต์เปลี่ยนแปลง จนทำให้เกิดความรู้ใหม่ตามสภาพการณ์ และสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทองค์ความรู้ของกลุ่มบุคคลท้องถิ่น เช่น การผลิตอาหารและเครื่องดื่ม การผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร การผลิตผลิตภัณฑ์จากวัสดุเหลือใช้ จากไม้ หิน แก้ว เซรามิค ดินเผา และเครื่องหนัง เป็นต้น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น เรื่องเล่าพื้นบ้าน กวีนิพนธ์พื้นบ้าน ปริศนาพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้าน ดนตรี การฟ้อนรำ ละคร จิตรกรรม ประติมากรรม หัตถกรรมพื้นบ้าน เครื่องแต่งกาย และสิ่งทอ เป็นต้น (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, ประกาศและระเบียบกรม, การแจ้งข้อมูลและขอรับบริการข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย . <http://ipthailand.org/dip/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=109&Itemid=162>)

8) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication)

เป็นการเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยทางธรรมชาติที่มีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ และมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในชุมชนเหล่านั้น ได้นำเอาวัตถุดิบที่มีแตกต่างจากชุมชนอื่นมาใช้ประโยชน์ในการผลิตสินค้าในท้องถิ่นของตน ซึ่งจากคุณภาพ ชื่อเสียงของสินค้านั้นสามารถบอกถึงแหล่งที่มาของสินค้าได้ เช่นมีดอรัญญิก และส้มบางมด เป็นต้น

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

8.1) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยตรง คือ เป็นชื่อทางภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสินค้านั้นๆ เช่น ไชยา และเพชรบูรณ์ เป็นต้น

8.2) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยอ้อม คือ เป็นสัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ไม่ใช่ชื่อทางภูมิศาสตร์ ซึ่งใช้เพื่อบ่งบอกแหล่งภูมิศาสตร์อันเป็นแหล่งกำเนิดหรือแหล่งผลิตของสินค้า เช่น หอไอเฟล สัญลักษณ์ประจำอำเภอ และจังหวัด เป็นต้น (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, พระราชบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ <http://www.ipthailand.org/dip/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=354&Itemid=162>, 2006)

9) ลิขสิทธิ์ (Copyright)

คือ สิทธิแต่เพียงแต่ผู้เดียวของผู้ที่ทำการสร้างสรรค์ขึ้น จากการใช้สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ

ลิขสิทธิ์มีในงานต่างๆ ดังนี้

9.1) งานทั่วไป มี 9 ประเภท ได้แก่

9.1.1) งานวรรณกรรม เช่น หนังสือ สิ่งพิมพ์ โปรแกรมคอมพิวเตอร์

9.1.2) งานนาฏกรรม เช่น การรำ เต้น ทำท่า หรือการแสดงที่ประกอบเป็นเรื่องราว

9.1.3) งานศิลปกรรม เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม แผนที่ ภาพถ่าย แขนงผัง โครงสร้าง ศิลปะประยุกต์ ภาพพิมพ์

9.1.4) งานดนตรีกรรม เช่น เนื้อร้อง ทำนอง โน้ตเพลงที่ได้เรียบเรียงเสียงประสานไว้

9.1.5) งานโสตทัศนวัสดุ เช่น วีดีโอเทป แผ่นเลเซอร์ดิสก์

9.1.6) งานภาพยนตร์

9.1.7) งานสิ่งบันทึกเสียง เช่น เทปเพลง

9.1.8) งานแพร่เสียงแพร่ภาพ

9.1.9) งานอื่นใดในแผนกวรรณคดี วิทยาศาสตร์ ศิลปะ

9.2) งานสืบเนื่อง ได้แก่

9.2.1) งานดัดแปลง คือ การทำซ้ำโดยเปลี่ยนรูปแบบ ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม โดยได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์

9.2.2) งานรวบรวม หรือประกอบเข้าด้วยกัน โดยได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ <http://www.ipthailand.org/dip/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=354&Itemid=162>, 2006)

3.3 แนวทางการคุ้มครองของทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทย

ทรัพย์สินทางปัญญามีระบบที่ให้ความคุ้มครองอย่างกว้างขวาง โดยความคุ้มครองถือเป็นการให้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวแก่ผู้สร้างสรรค์งาน สามารถเรียกความเสียหายได้ทั้งทางแพ่ง คือ ค่าเสียหายเป็นเงิน หรือให้ผู้ละเมิดหยุดทำการละเมิด ทางอาญา คือ เป็นโทษเรียกกร้องให้ลงโทษทางอาญาแก่จำเลย เช่น จำคุก ปรับหรือมาตรการทางบริหารที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้ เช่น การเพิกถอนการจดทะเบียนนั้น เป็นต้น

การคุ้มครองทางกฎหมายมีแนวคิดจากความยุติธรรมตามธรรมชาติ และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของบุคคล ซึ่งผู้สร้างสรรค์สามารถมีสิทธิในการได้รับผลประโยชน์จากความอุตสาหกรรมของตนเอง ส่วนผู้ที่ละเมิดเอาผลประโยชน์จากสิ่งที่ตนไม่ได้สร้างสรรค์ทำให้ผู้สร้างสรรค์เกิดความเสียหาย และสูญเสียทางเศรษฐกิจควรถูกรับโทษ ในระยะแรกการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเป็นประเด็นภายในประเทศ ผลกระทบที่นำมาใช้พิจารณาจะเกี่ยวข้องกับ

การก่อตั้งองค์การการค้าโลก (WTO) เป็นพัฒนาการล่าสุดของกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา การเจรจาแกตต์ (GATT) รอบอุรุกวัยได้มีการบรรจุระเบียบวาระเรื่องการค้าที่เกี่ยวข้องกับสิทธิทรัพย์สินทางปัญญา ถูกเสนอโดยกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมซึ่งมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมาก กลุ่มประเทศเหล่านี้คิดว่ากฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในความตกลงระหว่างประเทศที่มีอยู่ยังไม่เพียงพอ เพราะไม่มีมาตรการบังคับในประเทศสมาชิกที่ไม่สามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ได้ กลไกนี้จะผูกการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญากับการค้าระหว่างประเทศ คือ ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า หรือ TRIPs ซึ่งมีผลบังคับใช้ในวันที่ 1 มกราคม 2538 การพัฒนานี้ นอกจากเป็นการสนับสนุนการสร้างสรรคทางปัญญา และความคุ้มครองตามธรรมชาติของบุคคลแล้ว ยังคุ้มครองถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของชาติ เพื่อให้หลุดรอดจากการกระทำโดยฝ่ายเดียวที่กำหนดโดยประเทศคู่ค้า ลดอุปสรรคที่เกิดจากการบิดเบือนที่มีต่อการค้าระหว่างประเทศ

การให้ความคุ้มครองเริ่มต้นจากภายในประเทศ จะต้องมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประเทศนั้นโดยเจาะจง เช่นสัญชาติ ถิ่นที่อยู่ สถานที่สร้างสรรคหรือโฆษณา สมัยก่อนส่วนใหญ่จะให้ความคุ้มครองแก่คนในสัญชาตินั้น ซึ่งไม่เพียงพอต่อกลุ่มประเทศที่เป็นผู้ผลิตผลงาน จึงมีความพยายามสร้างกลไก และความสะดวกในการคุ้มครองเพิ่มขึ้น คือ การทำความตกลงทวิภาคี และพหุภาคีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในภูมิภาคนั้น เพื่อให้มั่นใจว่าการสร้างสรรค์ของประเทศหนึ่งจะได้รับความคุ้มครองในประเทศอื่นด้วย นอกจากนี้ยังขยายความคุ้มครองให้กว้างขึ้น (ไมโครซอฟท์ ประเทศไทย, ขอบเขตและเขตอำนาจแห่งการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา, <[http:// www.microsoft.com /thailand/piracy/ipknowledge.aspx](http://www.microsoft.com/thailand/piracy/ipknowledge.aspx)>

ประเทศไทยเป็นภาคีในอนุสัญญาก่อตั้งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2532 (1989) ความตกลงระหว่างประเทศฉบับแรกที่เปิดยุคใหม่ของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศ คือ อนุสัญญากรุงปารีสเพื่อคุ้มครองทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม (ค.ศ. 1883) ต่อมาได้มีการตกลงทำสัญญาระหว่างประเทศอื่นๆ ตามมา เช่น อนุสัญญาเบิร์นเพื่อคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม (ค.ศ. 1886) สนธิสัญญาความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (ค.ศ. 1970) สนธิสัญญาลิขสิทธิ์ WIPO (ค.ศ. 1990) และความร่วมมือระหว่างประเทศเกี่ยวกับการค้า TRIPs (ค.ศ. 1995) เป็นต้น (ไมโครซอฟท์ประเทศไทย, วิวัฒนาการของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา, <<http://www.microsoft.com/thailand/piracy/ipknowledge.aspx>>)

1) สิทธิบัตร

1.1) การประดิษฐ์ต้องมีคุณสมบัติในการขอรับความคุ้มครอง 3 ประการ คือ

1.1.1) เป็นการประดิษฐ์คิดค้นขึ้นใหม่ (Novelty) ตามพ.ร.บ.สิทธิบัตรได้ให้ความหมายว่า “การประดิษฐ์ขึ้นใหม่ได้แก่การประดิษฐ์ที่ไม่เป็นงานที่ปรากฏอยู่แล้ว (Prior Art)” นั่นคือ ต้องแตกต่างไปจากเดิม ยังไม่มีการประดิษฐ์ขึ้นมาหรือไม่เคยเปิดเผยสาระสำคัญในเอกสารหรือสิ่งพิมพ์หรือสื่อต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศมาก่อน หรือยังไม่เคยได้รับสิทธิบัตรมาก่อน

1.1.2) เป็นการประดิษฐ์ที่มีขั้นตอนการประดิษฐ์สูงขึ้น (Invention Step) พ.ร.บ.สิทธิบัตร บัญญัติว่า “เป็นการประดิษฐ์ที่ไม่เป็นที่ประจักษ์ได้โดยง่ายแก่บุคคลที่มีความชำนาญในระดับสามัญสำหรับงานประเภทนั้น” คือ มีลักษณะที่เป็นการแก้ไขปัญหาทางเทคนิค ไม่ใช่การประดิษฐ์ที่มีกรรมวิธีง่ายเกินไปโดยผู้ที่มีความรู้ระดับธรรมดา

1.1.3) การประยุกต์ใช้ในอุตสาหกรรม (Industry Applicability) คือสามารถนำไปใช้ได้ทางอุตสาหกรรม เกษตรกรรม พาณิชยกรรม และหัตถกรรม ได้จริงและสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม

การออกแบบผลิตภัณฑ์ ต้องเป็นการออกแบบใหม่ เพื่ออุตสาหกรรมหรือหัตถกรรม ยังไม่มีการใช้อย่างแพร่หลายในประเทศ หรือยังไม่ได้เปิดเผยสาระสำคัญหรือรายละเอียดในเอกสาร สิ่งพิมพ์ สื่อต่างๆ หรือไม่คล้ายกับแบบผลิตภัณฑ์อื่นที่มีอยู่ก่อนแล้ว

1.2) สิ่งที่ไม่สามารถขอรับความคุ้มครองได้ มีดังนี้

1.2.1) จุลชีพและส่วนประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งของจุลชีพที่มีอยู่ตามธรรมชาติ สัตว์ พืชหรือสารสกัดจากสัตว์ พืช แต่ไม่รวมถึงกรณีที่มีการสังเคราะห์แล้วได้จุลชีพชนิดใหม่

1.2.3) ระบบข้อมูลสำหรับการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์หรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพราะโปรแกรมคอมพิวเตอร์ไม่ใช่การประดิษฐ์จากความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์โดยตรง แต่เป็นเพียงวิธีการใช้เครื่องจักรกลให้ทำงานตามคำสั่งของผู้ใช้เท่านั้น

1.2.4) วิธีวินิจฉัย บำบัด หรือรักษาโรคนุญษหรือสัตว์โดยแพทย์ เป็นการสมมติฐานโรค และตัดสินใจว่าจะใช้ยาอะไร ปริมาณเท่าไรในการรักษา

1.2.5) การประดิษฐ์ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี อนามัยหรือสวัสดิภาพของประชาชน เช่น ซองจดหมายติดระเบิด วัตถุเคมีสงคราม เฮโรอีน เป็นต้น

1.3) บุคคลที่มีสิทธิในการขอรับสิทธิบัตร ได้แก่บุคคลที่อยู่ในประเภทใดประเภทหนึ่งดังต่อไปนี้

1.3.1) ผู้ประดิษฐ์หรือผู้ออกแบบหรือทายาทของบุคคลดังกล่าว ไม่ใช่ลูกจ้างหรือผู้รับจ้าง ข้าราชการ พนักงานองค์การของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจที่มีหน้าที่ประดิษฐ์ เพราะถือว่าหน่วยราชการ องค์การของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจเหล่านั้นเป็นผู้มีสิทธิในการขอรับสิทธิบัตร กรณีเป็นการประดิษฐ์ร่วมกันหลายคน ต้องยื่นขอรับสิทธิบัตรพร้อมกันทุกคน เว้นแต่ไม่ยอมรับสิทธิบัตรหรือติดต่อไม่ได้ เนื่องจากสิทธินั้นจะตกเป็นของทายาทในกรณีผู้ประดิษฐ์ตาย

1.3.2) ผู้รับโอนสิทธิขอรับสิทธิบัตรจากบุคคลอื่น ซึ่งการขอโอนสิทธิจากผู้ประดิษฐ์หรือทายาทต้องมีการลงลายลักษณ์อักษรทั้งผู้โอนและผู้รับโอน หากเป็นการประดิษฐ์ร่วมกันก็ต้องลงลายมือชื่อทุกคน

บุคคลที่มีสิทธิขอรับสิทธิบัตรข้างต้น ต้องมีสัญชาติไทย หรือมีสัญชาติของประเทศที่ยินยอมให้บุคคลสัญชาติไทยขอรับสิทธิบัตรในประเทศนั้นได้

อายุการคุ้มครองของสิทธิบัตรการประดิษฐ์ มีอายุ 20 ปีนับจากวันยื่นคำขอรับสิทธิบัตร ส่วนสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ มีอายุ 10 ปีนับจากวันยื่นคำขอรับสิทธิบัตร

ผลประโยชน์ที่จะได้รับจากความคุ้มครอง เนื่องจากสิทธิบัตรเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของทุกคนมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ยารักษาโรค เป็นต้น การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ๆ ทำให้สังคม ประชาชนได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกสบาย มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเพิ่มขึ้น นอกจากนั้นยังเป็นแหล่งข้อมูลที่มีประโยชน์ในการปรับปรุง พัฒนาคุณภาพ ลดต้นทุนในการผลิตภาคอุตสาหกรรม ทำให้สินค้ามีมูลค่าเพิ่ม ลดการนำเข้าหรือพึ่งพาเทคโนโลยีต่างประเทศ ด้านเจ้าของสิ่งประดิษฐ์ก็

เหตุผลในการให้ความคุ้มครอง เพื่อคุ้มครองสิทธิอันชอบธรรมของผู้ประดิษฐ์ เนื่องจากได้ใช้สติปัญญาในการคิดค้น ออกแบบ เวลา และค่าใช้จ่ายเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่สังคม หากการคิดค้นนั้นสามารถทำให้เกิดผลตอบแทนในเชิงพาณิชย์ได้ รัฐควรให้ความคุ้มครองและป้องกันไม่ให้ผู้อื่นมาแสวงหาผลประโยชน์จากผู้ประดิษฐ์ และความคุ้มครองทำให้นักประดิษฐ์เกิดแรงกระตุ้นในการคิดค้น และเกิดความมั่นใจ ทั้งพร้อมที่จะเผยแพร่รายละเอียดเกี่ยวกับการคิดค้นนั้น เพื่อให้บุคคลอื่นสามารถนำไปศึกษา ค้นคว้า เพื่อให้เกิดการพัฒนาเทคโนโลยีนั้นให้สูงขึ้น (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, พระราชบัญญัติสิทธิบัตรและอนุสิทธิบัตร, <http://www.ipthailand.org/dip/index.php?option=com_documan&task=cat_view&gid=329&Itemid=162, 2006)

2) อนุสิทธิบัตร

การขอรับอนุสิทธิบัตร ต้องเป็นการประดิษฐ์ขึ้นใหม่ ที่แตกต่างไปจากเดิม ไม่เคยมีการใช้หรือแพร่หลายก่อนวันยื่นขอ หรือไม่เคยมีการเปิดเผยสาระสำคัญของการประดิษฐ์ต่อสาธารณชนทั้งในประเทศและต่างประเทศก่อนวันยื่นขอ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในทางอุตสาหกรรมได้

ความคุ้มครองของอนุสิทธิบัตร มีอายุ 6 ปีนับตั้งแต่วันขอรับอนุสิทธิบัตร และต้องชำระค่าธรรมเนียมรายปีตั้งแต่ต้นปีที่ 5 และปีที่ 6 และสามารถต่ออายุได้ 2 ครั้ง ๆ ละ 2 ปี รวมอายุความคุ้มครองทั้งหมด 10 ปี

ผู้ประดิษฐ์จะต้องเลือกจดความคุ้มครองว่าจะเป็นอนุสิทธิบัตร หรือสิทธิบัตรได้เพียงอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น(กรมทรัพย์สินทางปัญญา, พระราชบัญญัติสิทธิบัตรและอนุสิทธิบัตร, <http://www.ipthailand.org/dip/index.php?option=com_documan&task=catview&gid=329&Itemid=162, 2006)

3) เครื่องหมายการค้า

ความคุ้มครองของเครื่องหมายการค้า เจ้าของต้องนำไปจดทะเบียนก่อนจึงจะได้รับความคุ้มครอง ลักษณะของเครื่องหมายที่สามารถจดทะเบียนได้ ต้องประกอบด้วยลักษณะ 3 ประการ คือ

3.1) มีลักษณะบ่งเฉพาะ คือ ลักษณะที่ทำให้ประชาชนหรือผู้ใช้สินค้าทราบและเข้าใจถึงความแตกต่างของสินค้านี้กับสินค้าของบุคคลอื่น เช่น รูปภาพ

3.2) ไม่มีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมาย เช่น ธงชาติ เครื่องหมายราชการ และพระบรมฉายาลักษณ์ เป็นต้น

3.3) ไม่เหมือนหรือคล้ายคลึงกับเครื่องหมายของบุคคลอื่นที่จดทะเบียนไว้แล้ว จนอาจทำให้สาธารณชนสับสน หลงผิดถึงแหล่งกำเนิดสินค้า ความเป็นเจ้าของของสินค้า โดยพิจารณาจากคำ เสียงเรียกขาน และรูปหรือภาพ เป็นต้น

จำพวกสินค้าและบริการ มีทั้งหมด 34 จำพวก และจำพวกบริการ อีก 8 จำพวก ที่สามารถขอจดทะเบียนได้

เครื่องหมายการค้ามีอายุการคุ้มครอง 10 ปี เมื่อครบกำหนดสามารถที่จะต่ออายุได้ เป็นคราวๆ คราวละ 10 ปี

ประโยชน์ที่ได้จากการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า คือการทำให้ผู้บริโภคสามารถจดจำ หรือเรียกขานสินค้าของเจ้าของเครื่องหมายนั้นได้ และสามารถแยกแยะสินค้าที่ใช้เครื่องหมายนั้น โดยเลือกจากคุณภาพ หรือแหล่งกำเนิดตามที่ต้องการได้

เครื่องหมายการค้าที่ยังไม่ได้จดทะเบียน เจ้าของสามารถใช้เครื่องหมายนั้นได้ แต่ไม่มีสิทธิในการฟ้องคดีเพื่อป้องกันการละเมิด หรือเรียกชดเชยค่าเสียหาย นอกจากนำไปจดทะเบียนแล้ว และหากมีการนำเครื่องหมายนั้นไปจดทะเบียน เจ้าของมีสิทธิฟ้องเพิกถอนการจดทะเบียนนั้นได้

4) คุ้มครองพันธุ์พืช

4.1) ต้องทำการจดทะเบียนถึงจะได้รับความคุ้มครอง

4.2) พันธุ์พืชที่ไม่ต้องจดทะเบียน คือ พันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไป และพันธุ์พืชป่า ซึ่งได้รับการคุ้มครองโดยอัตโนมัติ การที่มีผู้เก็บ จัดหา รวบรวมส่วนใดส่วนหนึ่งเพื่อไปปรับปรุงพันธุ์ หรือศึกษาทดลองต้องได้รับอนุญาตจากพนักงาน และทำข้อตกลงแบ่งผลประโยชน์ โดยนารายได้เข้ากองทุนคุ้มครองพันธุ์พืช (กรมวิชาการเกษตร, พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542, <<http://www.ku.ac.th/e-magazine/august43/plant.html>>)

5) แผนผังภูมิวงจร

5.1) กฎหมายได้กำหนดเงื่อนไขแบบผังภูมิที่จะนำมาขอรับความคุ้มครองได้ คือ

5.1.1) ต้องเป็นแบบผังภูมิที่ผู้ออกแบบได้สร้างสรรค์ขึ้นเอง และไม่เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปในอุตสาหกรรมวงจรรวม

5.1.2) เป็นแบบผังภูมิที่ผู้ออกแบบได้สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ โดยนำเอาชิ้นส่วน เชื่อมต่อแบบผังภูมิหรือวงจรรวมอันเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปมาจัดวางใหม่ ทำให้เกิดแบบผังภูมิใหม่

5.2) กฎหมายได้กำหนดในเรื่องของผู้มีสิทธิขอรับความคุ้มครองในมาตรา 7-12 ซึ่งได้แก่บุคคลดังต่อไปนี้

5.2.1) ผู้ออกแบบ หรือผู้ออกแบบร่วม

5.2.2) พนักงานหรือลูกจ้าง ในกรณีที่เป็นการจ้างแรงงาน

5.2.3) ผู้ว่าจ้าง ในกรณีที่เป็นการจ้างทำของ

5.2.4) หน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคล

5.2.5) ผู้รับโอนหรือผู้รับมรดก

ผู้ทรงสิทธิในแบบผังภูมิมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่จะ ทำซ้ำในแบบผังภูมิที่ตนได้รับการ คุ้มครอง นำเข้า ขาย หรือจำหน่ายเพื่อประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ในแบบผังภูมิวงจรถิ่นตนเป็นเจ้าของ หรือผลิตภัณฑ์ที่วงจรรวมประกอบอยู่

อายุการคุ้มครอง มีอายุ 10 ปีนับตั้งแต่วันยื่นขอจดทะเบียนหรือวันที่นำออกหา ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์เป็นครั้งแรกแล้วแต่สิ่งใดจะเกิดก่อน แต่ระยะเวลาการให้ความคุ้มครอง ต้องไม่เกิน 15 ปีนับแต่วันที่สร้างสรรค์เสร็จ หากพ้นระยะเวลา 15 ปีนับแต่วันสร้างสรรค์เสร็จ ผู้สร้างสรรค์ไม่สามารถนำแบบผังภูมิมาจดทะเบียนได้แม้จะไม่เคยนำออกหาประโยชน์ในเชิง พาณิชย์

5.3) สิทธิในแบบผังภูมิจะสิ้นสุดลงด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งตามที่มาตรา 31 คือ

5.3.1) ผู้ทรงสิทธิขอคืนหนังสือสำคัญแบบผังภูมิ

5.3.2) หนังสือสำคัญแบบผังภูมิสิ้นสุดอายุการคุ้มครอง

5.3.3) ผู้ทรงสิทธิไม่ชำระค่าธรรมเนียมภายในระยะเวลาที่กำหนด

5.3.4) ผู้ทรงสิทธิตายและไม่มีทายาท

5.3.5) อธิบดีหรือคณะกรรมการได้มีคำสั่ง หรือคำวินิจฉัย หรือศาลมีคำ

พิพากษาให้ถอนการจดทะเบียน (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, พระราชบัญญัติแผนผังของวงจรรวม

<http://www.ipthailand.org/dip/index.php?option=com_documan&task=cat_view&gid=350

&Itemid=162, 2006)

6) ความลับทางการค้า

6.1) ข้อมูลที่จะเป็นความลับทางการค้าได้ ต้องประกอบด้วย

6.1) ข้อมูลนั้นยังไม่เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป หรือเข้าไม่ถึงในหมู่คนที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นข้อมูลใหม่ อาจเป็นที่รู้จักกันในกลุ่มคนใดกลุ่มหนึ่ง แต่ยังไม่เป็นที่รู้จักกันทั่ว เช่นการผลิตโคคาโคล่า ข้อมูลจะรู้เฉพาะแผนกที่ทำการผลิต และกรรมการบริษัทเท่านั้น

6.2) ข้อมูลการค่านั้นต้องมีประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ นอกจากเจ้าของจะหวงความลับนั้นแล้ว ข้อมูลนั้นยังจำเป็นต่อการดำรงอยู่ในการประกอบกิจการด้านธุรกิจของผู้ที่เป็นเจ้าของด้วย

6.3) ผู้ควบคุม รวมถึงเจ้าของความลับ ผู้ครอบครอง ดูแลรักษาความลับทางการค่านั้น ต้องมีมาตรการที่เก็บรักษาความลับไว้ไม่ให้บุคคลอื่นล่วงรู้ได้ง่าย

6.2) ข้อมูลที่ไม่ได้รับการคุ้มครอง ได้แก่ ข้อมูลที่เป็นที่รู้จักกันทั่วไป ข้อมูลที่สาธารณชนเข้าถึง รับรู้ได้ ข้อมูลสิทธิบัตร ข้อมูลที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ข้อมูลที่เจ้าของไม่ได้สงวนไว้ หรือเจ้าของไม่มีมาตรการเก็บรักษาความลับไว้ ความคิดที่ยังไม่มีการแสดงออกไม่ว่าจะเป็นความคิดทางอุตสาหกรรมหรือความคิดทางการค้า เป็นต้น

6.3) ความลับทางการค้ากับสิทธิบัตรมีความแตกต่างกันหลายเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นระบบการให้ความคุ้มครองสิทธิที่ได้รับ หรือเรื่องอายุการคุ้มครอง แต่บางกรณีผู้ที่เป็นเจ้าของความลับทางการค้าบางอย่างอาจเห็นว่าข้อมูลความลับทางการค้ามีเงื่อนไขที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรด้วยแต่ไม่แน่ใจ ผู้เป็นเจ้าของจึงต้องพิจารณาถึงสิ่งต่อไปนี้

6.3.1) การให้ความคุ้มครองโดยการยื่นคำขอจดทะเบียนสิทธิบัตร ผู้เป็นเจ้าของต้องเปิดเผยข้อมูลที่เป็นรายละเอียดให้การประดิษฐ์ แต่การให้ความคุ้มครองความลับทางการค้าเจ้าของไม่จำเป็นต้องเปิดเผยรายละเอียด

6.3.2) ถ้าผู้เป็นเจ้าของความลับทางการค้าสามารถเก็บรักษาความลับนั้นไว้ได้ก็ไม่มีกำหนดเวลาสิ้นสุด แต่ถ้าจดทะเบียนสิทธิบัตรกฎหมายจะจำกัดอายุตามที่กำหนด เมื่อพ้นกำหนดความคุ้มครองให้ถือว่าสิ่งนั้นตกเป็นของสาธารณะ

6.3.3) หากมีผู้ไปขโมยความลับทางการค่านั้นมาเปิดเผยแก่คู่แข่ง ข้อมูลนั้นจะเสียการเป็นความลับอีกต่อไป ผู้เป็นเจ้าของต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าตนเป็นเจ้าของ ซึ่งค่อนข้างทำได้ยาก แต่ถ้าเลือกไปจดสิทธิบัตร หากมีผู้อื่นนำไปใช้เจ้าของจะได้รับการคุ้มครองทางกฎหมาย

เจ้าของความลับทางการค้าเป็นได้ทั้งบุคคลธรรมดา และนิติบุคคล ผู้ค้นพบ คิดค้น รวบรวม หรือสร้างสรรค์ข้อมูลด้วยตนเองและได้กระทำโดยสุจริต นายจ้างหรือบริษัทที่มอบหมาย ให้ลูกจ้างหรือพนักงานทำการทดลอง ศึกษา วิจัย และผู้รับโอนสิทธิกรณีเป็นการโอนทางมรดกแก่ ทายาททันทีเมื่อเจ้าของตาย ส่วนการโอนกรณีนิติกรรมต้องลงลายมือชื่อทั้งผู้โอน และผู้รับโอน และต้องกำหนดเวลาในการโอนไว้ด้วย ไม่เช่นนั้นจะถือว่าการโอนนี้มีกำหนดระยะเวลา 10 ปี

กรณีมีการละเมิดผู้ที่มีเจตนาเปิดเผยความลับทางการค้าของผู้อื่นให้เป็นที่รู้โดยทั่วไป ต้องรับโทษจำคุก หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ กรณีที่เจ้าหน้าที่ดูแลรักษา ความลับนั้นนำไปเปิดเผยหรือใช้เพื่อประโยชน์ตนเองหรือผู้อื่น ต้องรับโทษจำคุก 5-10 ปี หรือปรับ 1,000,000 – 2,000,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ความลับทางการค้าเจ้าของไม่จำเป็นต้องมาจดทะเบียนคุ้มครอง เพราะถ้าเจ้าของ สามารถเก็บรักษาไว้ให้เป็นความลับได้เองตลอดไปก็ยังคงเป็นความลับอยู่ แต่การนำมาจดทะเบียนไว้ เป็นหลักฐาน เพื่อป้องกันกรณีพิพาท(กรมทรัพย์สินทางปัญญา, พระราชบัญญัติความลับทาง การค้า <http://www.ipthailand.org/dip/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=882&Itemid=162>,2006)

7) ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ระบบการคุ้มครองของกฎหมายไทยไม่ถือว่าบุคคลหรือชุมชนจะมีฐานะเป็นผู้ทรงสิทธิ ได้ และไม่ครอบคลุมถึงองค์ความรู้ที่เกิดจากการค้นพบ หรือความรู้ที่มีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่ง ไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

(การแจ้งข้อมูลและขอรับบริการข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย, ประกาศกรมทรัพย์สินทางปัญญา และระเบียบกรม, 7 พฤศจิกายน 2545 , หน้า 1-2)

8) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ผู้ที่เป็นเจ้าของอาจเป็นบุคคลธรรมดา กลุ่มบุคคล ชุมชนที่เป็นผู้ผลิตหรือ ผู้ประกอบการในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์นั้น หรือส่วนราชการ หน่วยงานรัฐ องค์การปกครองส่วน ท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งภูมิศาสตร์นั้น ได้ส่งผลให้ผู้ผลิตที่อาศัยอยู่ในสถานที่หรือแหล่ง ภูมิศาสตร์ และผู้ที่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับสินค้านั้นมีสิทธิผลิตสินค้าดังกล่าว ความคุ้มครองแบ่ง ออกเป็น 2 ระดับ

8.1) ระดับปกติ ใช้กับสินค้าทั่วไปโดยป้องกันไม่ให้มีการนำสิ่งบ่งชี้ไปใช้ในลักษณะ ที่ทำให้คนเกิดความสับสนในแหล่งที่มาของสินค้า เช่น ผู้ผลิตไข่เค็มที่เชียงใหม่ไม่สามารถใช้ชื่อว่า ไข่เค็มไชยา

8.2) ระดับพิเศษ ใช้กับสินค้าเฉพาะอย่างที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง เพื่อคุ้มครองไม่ให้มีการแสดงให้ทราบถึงแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้าโดยใช้คำว่า ชนิด แบบ หรือคำทำนองเดียวกัน ภายใต้ความตกลงระหว่างประเทศ TRIPs ได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำที่ทุกประเทศสมาชิก WTO ต้องให้ความคุ้มครองพิเศษ คือ ไวน์และสุรา เช่น ผู้ผลิตไวน์ในไทยไม่สามารถใช้คำว่า Bordeaux ได้แม้จะระบุชัดเจนว่าผลิตในไทย

การคุ้มครองเมื่อได้ขึ้นทะเบียนแล้วจะคุ้มครองตลอดไปไม่มีกำหนดระยะเวลา นอกจากจะมีเหตุที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ฟ้องร้องขอให้เพิกถอนทะเบียน เมื่อมีรายการผิดจากที่แจ้งจดทะเบียน ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้มีลักษณะต้องห้ามตามที่กฎหมายกำหนด หรือทำให้รายการเกี่ยวกับแหล่งภูมิศาสตร์เปลี่ยนแปลงไป

ประโยชน์ คือ ผู้บริโภคได้รับความคุ้มครองจากสินค้าที่ปลอดภัยมีมาตรฐาน ผู้ผลิตจะถูกคุ้มครองและป้องกันการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมจากการนำเอาชื่อเสียงไปแอบอ้าง เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ เป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและเป็นเครื่องมือทางการตลาดทำให้ผู้บริโภคเกิดความเชื่อมั่นในคุณภาพ ช่วยรักษามาตรฐานของสินค้า ช่วยกระจายรายได้สู่ชนบทและส่งเสริมอุตสาหกรรมรวมทั้งสร้างความแข็งแกร่งให้แก่ชุมชน รักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย รวมทั้งช่วยลดแรงงานอพยพเข้าเมืองเพื่อหางานทำ (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, พระราชบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ <http://www.ipthailand.org/dip/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=354&Itemid=162>,2006)

9) ลิขสิทธิ์

9.1) ผลงานที่กฎหมายไม่คุ้มครอง ได้แก่

9.1.1) แนวความคิด หลักการ การค้นพบ หรือทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์หรือคณิตศาสตร์

9.1.2) ขั้นตอน กรรมวิธี ระบบ วิธีใช้ หรือการทำงาน

9.2) ผลงานที่ไม่ถือว่ามีลิขสิทธิ์ ได้แก่

9.2.1) ข่าวประจำวัน และข้อเท็จจริงต่างๆ ที่มีลักษณะเป็นข่าวสาร

9.2.2) รัฐธรรมนูญและกฎหมาย

9.2.3) ประกาศ คำสั่ง ระเบียบ คำชี้แจง ของหน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่น

9.2.4) คำพิพากษา คำวินิจฉัย และรายงานของทางราชการ

9.2.5) คำแปล และการรวบรวมสิ่งต่างๆ ข้างต้นที่หน่วยงานของรัฐหรือท้องถิ่นเป็นผู้จัดทำ

9.3) สิทธิในทีนี้จะเกิดขึ้นทันทีตั้งแต่ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างผลงานโดยไม่ต้องจดทะเบียน ซึ่งการได้มาซึ่งลิขสิทธิ์มีดังนี้

9.3.1) กรณีที่ยังไม่ได้มีการโฆษณางาน ผู้สร้างสรรค์ต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทยหรือมีสัญชาติในประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์ที่ประเทศไทยเป็นภาคี

9.3.2) กรณีที่มีการโฆษณางานแล้ว ต้องเป็นการโฆษณาคั้งแรกในประเทศหรือในประเทศที่เป็นภาคีฯ

9.3.3) กรณีที่ผู้สร้างสรรค์เป็นนิติบุคคล ต้องจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย

9.4) เจ้าของสิทธิ์นอกจากจะเป็นผู้สร้างสรรค์งานแล้ว บุคคลอื่นอาจมีสิทธิ์ในงานที่สร้างสรรค์ได้ ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงต่างๆ ในการได้มาซึ่งสิทธิ์ ดังนี้

9.4.1) ผู้สร้างสรรค์งานชิ้นใหม่ ซึ่งอาจเป็นผู้สร้างสรรค์งานด้วยเพียงผู้เดียว หรือผู้สร้างสรรค์งานร่วมกัน

9.4.2) ผู้สร้างสรรค์ในฐานะพนักงานหรือลูกจ้าง

9.4.3) ผู้ดัดแปลงหรือผู้รวบรวม โดยได้รับอนุญาตจากเจ้าของ

9.4.4) ผู้ว่าจ้างจะเป็นผู้มีลิขสิทธิ์ในงานที่จ้าง เว้นแต่จะตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น

9.4.5) กระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานของรัฐหรือท้องถิ่น

9.4.6) ผู้รับโอนสิทธิ์

9.4.7) ผู้พิมพ์โฆษณาในที่ใช้นามแฝง หรือนามปากกาที่ไม่ปรากฏชื่อผู้สร้างสรรค์

9.5) เจ้าของสิทธิ์มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการกระทำการใดๆ ต่องานอันเป็นสิทธิของตน ดังนี้

9.5.1) การทำซ้ำ ดัดแปลง จำหน่าย ให้เช่า คัดลอก เลียนแบบทำสำเนา ให้เช่าต้นฉบับ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง ซึ่งเป็นการทำให้ปรากฏต่อสาธารณชนหรืออนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิของตน โดยมีหรือไม่มีผลตอบแทนก็ได้

9.5.2) เจ้าของสิทธิ์จะได้รับความคุ้มครองในรูปของผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจแล้ว กฎหมายยังคุ้มครองสิทธิที่เรียกว่า ธรรมสิทธิ หรือ สิทธิในทางศีลธรรม โดยการแสดงตนว่าเป็นผู้สร้างสรรค์ ห้ามไม่ให้ผู้อื่นกระทำการบิดเบือน ตัดทอน ดัดแปลง หรือทำการใดๆ ที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อชื่อเสียงผู้ผลิต

9.6) การคุ้มครองจะคุ้มครองทันทีที่มีการสร้างสรรค์ผลงาน โดยคุ้มครองตลอดอายุของผู้สร้างสรรค์ และจะคุ้มครองต่อไปอีก 50 ปี หลังจากผู้สร้างสรรค์เสียชีวิตไปแล้ว แต่งานบางประเภทจะมีอายุการคุ้มครองแตกต่างกัน ดังนี้

9.6.1) งานทั่วไปจะอยู่ตลอดอายุของผู้สร้างสรรค์ และคุ้มครองต่อ 50 ปี

9.6.2) งานภาพถ่าย โสตทัศนวัตถุ ภาพยนตร์ งานแพร่เสียง แพร่ภาพ มีอายุ 50 ปีนับแต่ได้สร้างสรรค์ขึ้น

9.6.3) งานที่สร้างสรรค์โดยการว่าจ้าง มีอายุ 50 ปีนับแต่วันที่สร้างสรรค์

9.6.4) งานศิลปะประยุดต์ จะมีอายุ 25 ปีนับแต่ในวันที่ได้สร้างสรรค์ขึ้น

กรณีที่ได้มีการโฆษณาในงานในระยะเวลาดังกล่าว ให้ลิขสิทธิ์มีอายุต่อไปอีก 50 ปี ยกเว้นกรณีงานศิลปะประยุดต์ ให้ลิขสิทธิ์มีอายุต่อไปอีก 25 ปี หลังจากลิขสิทธิ์หมดอายุงานนั้น จะต้องตกเป็นของสาธารณะ (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์, <[### 3.4 การละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา](http://www.ipthailand.org/dip/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=354&Itemid=162.>,2006)</p>
</div>
<div data-bbox=)

พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี มีนโยบายเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 ให้ความคุ้มครองต่อสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา และได้มีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2545 เห็นชอบ โดยได้ให้กรมทรัพย์สินทางปัญญา และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้ร่วมกันปราบปราม โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวน 13 หน่วยงาน ได้ร่วมกันทำบันทึกความตกลงว่าด้วยความร่วมมือปฏิบัติงานเกี่ยวกับการป้องปรามการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2545 วัตถุประสงค์เพื่อกำหนดมาตรการต่างๆ ที่ช่วยสนับสนุน และปราบปรามการละเมิด (หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน, "เปิดบันทึกความตกลง ความร่วมมือปฏิบัติงานป้องปรามการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา" <<http://www.Lawonline.co.th/html/int0068.html>>, 10 พฤษภาคม 2546.)

การละเมิด ได้แก่การทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณชน ไม่ว่าจะในรูปแบบใด การมิไว้เพื่อผลประโยชน์ทางการค้า เช่น ขาย เช่าซื้อ เช่าต้นฉบับ สำเนา งาน หรือแจกจ่าย ที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของสิทธิ ถึงแม้ประเทศไทยจะมีระบบที่ให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างกว้างขวาง ผู้ละเมิดมีโทษทั้งทางแพ่ง และทางอาญา แต่ยังมีกรณีการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาอยู่ทั่วไป สถิติการจับกุมการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา ในช่วงระยะเวลา 4 ปี (พ.ศ.

ตาราง 3.1

สถิติการจับกุมการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา

หน่วย : ล้านบาทหรือชิ้น

ประเภทที่ละเมิด	รวม	2545	2546	2547	2548
ลิขสิทธิ์	3,325,322 (14,968)	743,724 (3,363)	1,134,552 (4,142)	802,496 (5,179)	1,388,274 (5,647)
เครื่องหมายการค้า	5,243,041 (5,935)	1,409,845 (1,295)	3,008,012 (1,338)	1,384,923 (2,602)	850,106 (1,995)
สิทธิบัตร	1,108,094 (38)	150,376 (16)	1,104,809 (26)	3,276 (9)	6 (3)
เทปและวัสดุโทรทัศน์	55,840 (83)	10,911 (114)	2,312 (3)	30,347 (36)	23,181 (44)
รวม	9,732,297 (21,024)	2,314,856 (4,788)	5,249,685 (5,509)	2,221,045 (7,826)	2,261,567 (7,689)

(ที่มา : สำนักงานป้องปรามการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา กรมทรัพย์สินทางปัญญา)

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บเป็นจำนวนราย

จากสถิติดังกล่าวจะเห็นได้ว่าทรัพย์สินทางปัญญาที่นำไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์มากที่สุด ได้แก่ เครื่องหมายการค้า และลิขสิทธิ์ ซึ่งมีการละเมิดเป็นจำนวนมาก และมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี โดยมีสาเหตุจากอัตราโทษในการละเมิดไม่สูงมาก ประกอบกับการขาดแคลนบุคลากรในการตรวจสอบการละเมิดดังกล่าว และที่สำคัญประชาชนผู้บริโภคยังเห็นแก่ประโยชน์ที่สินค้าที่ละเมิดมีราคาถูกกว่าสินค้าที่ถูกกฎหมาย จึงเป็นการสนับสนุนให้มีการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาอย่างกว้างขวางทั่วไป และเป็นการลดทอนการสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญาให้ลดน้อยถอยลง

3.5 การระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา

เมื่อเกิดข้อพิพาท หรือข้อขัดแย้งเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาทุกประเภท รวมถึงข้อขัดแย้งอื่นๆ ที่มีประเด็นเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา การระงับข้อพิพาทดังกล่าว โดยกระบวนการทางศาลมีข้อจำกัดบางประการ เช่น การใช้เวลาพิจารณาค่อนข้างนาน และมีความใช้จ่ายค่อนข้างสูง กระทรวงพาณิชย์จึงได้กำหนดมาตรการในการป้องกันและระงับข้อพิพาท โดยมีคณะกรรมการอนุญาโตตุลาการ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ เป็นผู้ตัดสินชี้ขาด รวมทั้งการไกล่เกลี่ย และประนอมข้อพิพาท เพื่อให้ได้ประโยชน์แก่คู่พิพาททุกฝ่าย รวมทั้งการระงับข้อพิพาทสามารถทำได้รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ ประหยัดค่าใช้จ่าย และเป็นธรรม จึงมีข้อบังคับกระทรวงพาณิชย์ว่าด้วยการประนอมข้อพิพาทด้านทรัพย์สินทางปัญญา

การระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ และการระงับข้อพิพาทโดยกระบวนการทางศาลมีขั้นตอนคล้ายกัน คือการกำหนดประเด็น นำสืบ และสืบพยานที่คู่ความกล่าวอ้าง สิ่งที่แตกต่างกันคือการระงับด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการจะไม่เข้มงวด หรือมีพิธีการเหมือนในศาล เช่น การเสนอข้อพิพาท ในการพิจารณาในศาล หากคำฟ้องไม่ถูกต้องชัดเจน ศาลจะไม่รับฟ้อง แต่ถ้าพิจารณาโดยอนุญาโตตุลาการ เจ้าหน้าที่สามารถแจ้งให้คู่พิพาทดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้อง

กระบวนการพิจารณา ในศาลจะมีความเข้มงวดมาก คู่พิพาทต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ซึ่งบางครั้งอาจก่อให้เกิดคู่พิพาทไม่สามารถหาพยานหลักฐานมายืนยันได้ ทำให้การตัดสินชี้ขาดไม่สามารถพิจารณาถึงเนื้อหา หรือประเด็นที่พิพาทได้ ดังนั้นผลของการแพ้หรือชนะขึ้นอยู่กับความเชี่ยวชาญด้านเทคนิค นอกเหนือจากนั้นความแตกต่างของทั้งสองกระบวนการ คือ ความสะดวก รวดเร็ว กระบวนการอนุญาโตตุลาการใช้เวลาสั้น เพียง 90 – 180 วัน ในการชี้ขาด ถ้าเป็นศาลต้องใช้เวลาในการประหยัด เป็นธรรม และสร้างความพึงพอใจให้กับคู่กรณี กระบวนการอนุญาโตตุลาการมีค่าใช้จ่ายเพียงกระบวนการพิจารณาเท่านั้น เช่น ค่าป่วยการ ค่ายานพาหนะของอนุญาโตตุลาการ เป็นต้น แต่ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล คำร้อง หรือคำขอต่างๆ ถ้าอนุญาโตตุลาการเป็นผู้ทำหน้าที่พิจารณาจะมีความเป็นธรรมมากกว่าเนื่องจากเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา แต่ในชั้นศาลผู้พิจารณาอาจไม่ทราบรายละเอียดและวิถีปฏิบัติของทรัพย์สินทางปัญญาเท่าที่ควร และกระบวนการทางอนุญาโตตุลาการช่วยรักษาชื่อเสียง ความลับระหว่างกันได้ เนื่องจากคู่พิพาทไม่ต้องเผชิญหน้ากันเพื่อผลแพ้ชนะ ซึ่งมีความแตกต่างจากกระบวนการทางศาล คู่พิพาทจะให้ความสำคัญกับผลแพ้ชนะ และเป็นการศึกษาความอย่างเปิดเผย อาจมีผลกระทบต่อความเชื่อถือในการดำเนินธุรกิจต่อไปในอนาคตได้

(ข้อบังคับกระทรวงพาณิชย์ว่าด้วยการระดมข้อพิพาทด้านทรัพย์สินทางปัญญา, ประกาศ, 2545; สำนักงานบริหารการแปลงทรัพย์สินทางปัญญาเป็นทุน, คู่มือ, 2548, น. 29-31)

กระบวนการระงับข้อพิพาทด้านทรัพย์สินทางปัญญา ภายใต้ข้อบังคับกระทรวงพาณิชย์ว่าด้วยอนุญาโตตุลาการด้านทรัพย์สินทางปัญญา ลงวันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2545 ได้กำหนดรายละเอียด ดังนี้

1) ข้อพิพาทที่สามารถนำเข้าสู่กระบวนการระงับข้อพิพาทด้านทรัพย์สินทางปัญญา ได้แก่ ข้อพิพาทด้านทรัพย์สินทางปัญญาทุกประเภท ข้อขัดแย้งอื่นๆ ที่มีประเด็นเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญารวมอยู่ เช่น ค่าตอบแทนการใช้สิทธิระหว่างเจ้าของลิขสิทธิ์ และผู้ใช้ลิขสิทธิ์

2) ขั้นตอนและวิธีดำเนินการในขั้นรับคำเสนอข้อพิพาท โดยคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายยื่นคำเสนอข้อพิพาทต่อกรมทรัพย์สินทางปัญญา และเตรียมเอกสารและหลักฐานประกอบในการยื่นเรื่อง พร้อมวางเงินประกันค่าใช้จ่ายเบื้องต้น จำนวน 2,000 บาท

3) ขั้นตอนก่อนเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของอนุญาโตตุลาการ

3.1) เมื่อกรมทรัพย์สินทางปัญญาได้รับคำเสนอข้อพิพาทแล้ว เจ้าหน้าที่จะตรวจสอบความถูกต้อง หากมีข้อผิดพลาดจะส่งให้ผู้เสนอข้อพิพาทแก้ไข

3.2) เมื่อคู่กรณีอีกฝ่ายได้รับสำเนาหนังสือคำเสนอข้อพิพาทแล้วอาจยื่นคำคัดค้านและคำเรียกร้องแย้ง ภายใน 15 วันนับแต่วันที่รับสำเนาคำเสนอข้อพิพาท

3.3) ทางกรมทรัพย์สินทางปัญญาจะส่งสำเนาคำคัดค้านและคำเรียกร้องแย้งให้ผู้เสนอข้อพิพาท โดยผู้เสนอข้อพิพาทอาจยื่นคำแก้คำเรียกร้องแย้งได้ ภายใน 15 วันนับแต่ได้รับสำเนาคำคัดค้านและคำเรียกร้องแย้ง

3.4) อนุญาโตตุลาการจะนัดประชุมคู่พิพาท เพื่อดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อน หากคู่พิพาทตกลงกันได้ทั้งคู่จะทำสัญญาประนีประนอมยอมรับความกัน

3.5) หากคู่พิพาทไม่สามารถตกลงกันได้ คู่พิพาทอาจแต่งตั้งผู้ประนอมข้อพิพาทเพื่อมาช่วยในการไกล่เกลี่ย หากไม่สามารถตกลงกันได้กรมฯ จะดำเนินการตามกระบวนการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ

4) การดำเนินการตั้งอนุญาโตตุลาการ คู่กรณีจะแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการตามจำนวนที่ตกลงกัน โดยเลือกจากรายชื่อที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ หรือจะตกลงแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการจากผู้ที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนกับกรมทรัพย์สินทางปัญญาไว้ ถ้าตกลงมีอนุญาโตตุลาการจำนวน 1 คน ทางกรมจะจัดส่งรายชื่ออนุญาโตตุลาการให้คู่กรณีทั้งคู่ จำนวน 3 รายชื่อ เพื่อให้เลือกให้เสร็จภายใน 15 วันนับแต่วันที่รับทะเบียนรายชื่ออนุญาโตตุลาการ ถ้าไม่เลือกตามกำหนดอธิบดีกรม

5) การคัดค้านอนุญาโตตุลาการ ถ้าคู่กรณีเกิดความสงสัยในความเป็นกลางของอนุญาโตตุลาการ สามารถทำการคัดค้านได้ ภายใน 15 วันนับแต่วันรับแจ้งรายชื่อและรายละเอียดของอนุญาโตตุลาการ

6) กระบวนการในชั้นพิจารณาของอนุญาโตตุลาการ

6.1) เบื้องต้นอนุญาโตตุลาการจะนัดคู่พิพาทเพื่อสอบถามถึงปัญหา และกำหนดประเด็นข้อพิพาท ในการกำหนดประเด็นและหน้าที่นำสืบขึ้นอยู่กับการกล่าวอ้างข้อเท็จจริงของคู่กรณีแต่ละฝ่าย

6.2) ในวันพิจารณาวันแรก คู่กรณีทั้งสองต้องยื่นเสนอพยานเอกสารต่างๆ เพื่อสนับสนุนข้ออ้างของตน

6.3) กรณีที่มีการสืบพยานบุคคลตามที่คู่กรณีได้ระบุไว้ในบัญชีระบุพยาน โดยให้พยานลงลายมือชื่อบันทึกข้อความของพยาน เพื่อเก็บรวบรวมไว้ในสำนวน

6.4) อนุญาโตตุลาการสามารถเชิญผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็น และเสนอรายงานความเห็นมายังกรมฯ คู่กรณีทั้งสองฝ่ายสามารถรับรายงานนั้นได้หากต้องการ และสามารถยื่นคำร้องขอซักถามผู้เชี่ยวชาญได้ เมื่ออนุญาโตตุลาการพิจารณาเห็นควรก็ให้มีการสืบพยานต่อไป

6.5) เมื่อไม่มีพยานหลักฐานเสนอต่ออนุญาโตตุลาการแล้ว ก็ถือว่าปิดการพิจารณาข้อพิพาท โดยถือว่าเป็นความลับ และอนุญาโตตุลาการต้องทำคำชี้ขาด ภายใน 90 วัน เว้นแต่มีเหตุจำเป็น อาจขยายเวลาได้อีกไม่เกิน 90 วัน

7) กระบวนการภายหลังมีคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ

7.1) กรณีที่คู่พิพาทเห็นว่าคำชี้ขาดนั้นไม่ชัดเจนหรือมีปัญหาในการตีความในคำชี้ขาด คู่พิพาทอาจยื่นคำร้องขอในการตีความนั้น ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับคำชี้ขาด และอนุญาโตตุลาการต้องดำเนินการภายใน 30 วันนับแต่ที่ได้รับคำร้องขอ หรือกรณีที่คู่กรณีเห็นว่าการตัดสินไม่ได้ตัดสินในประเด็นสำคัญ ก็สามารถทำการร้องขอให้อนุญาโตตุลาการเพิ่มเติมได้ ภายใน 30 วัน และอนุญาโตตุลาการต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จ ภายใน 30 วัน

7.2) กรณีที่อนุญาตใตตุลาการเห็นว่าการทำคำชี้ขาดเพิ่มเติมนั้นต้องฟังข้อเท็จจริงเพิ่มเติม อาจสั่งให้คู่กรณีนำพยานหลักฐานมาสืบเพิ่ม และต้องดำเนินการดังกล่าวให้เสร็จภายใน 60 วันนับแต่วันยื่นคำร้อง

7.3) คู่กรณีอาจร้องขอต่อศาลให้เพิกถอนคำชี้ขาดของอนุญาตใตตุลาการได้ใน 90 วันนับแต่ได้รับสำเนาคำชี้ขาด เช่น การแต่งตั้งอนุญาตใตตุลาการไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้บกพร่องในเรื่องความสามารถทางกฎหมาย